

המרכז לחקר הביטחון הלאומי – אוניברסיטת חיפה

המרכיב החברתי של החוסן הלאומי

[בעקבות מדידת סקר אוקטובר 2010]

**פרופ' גבריאל בן-דור
ד"ר דפנה קנטי
ד"ר איל לוין**

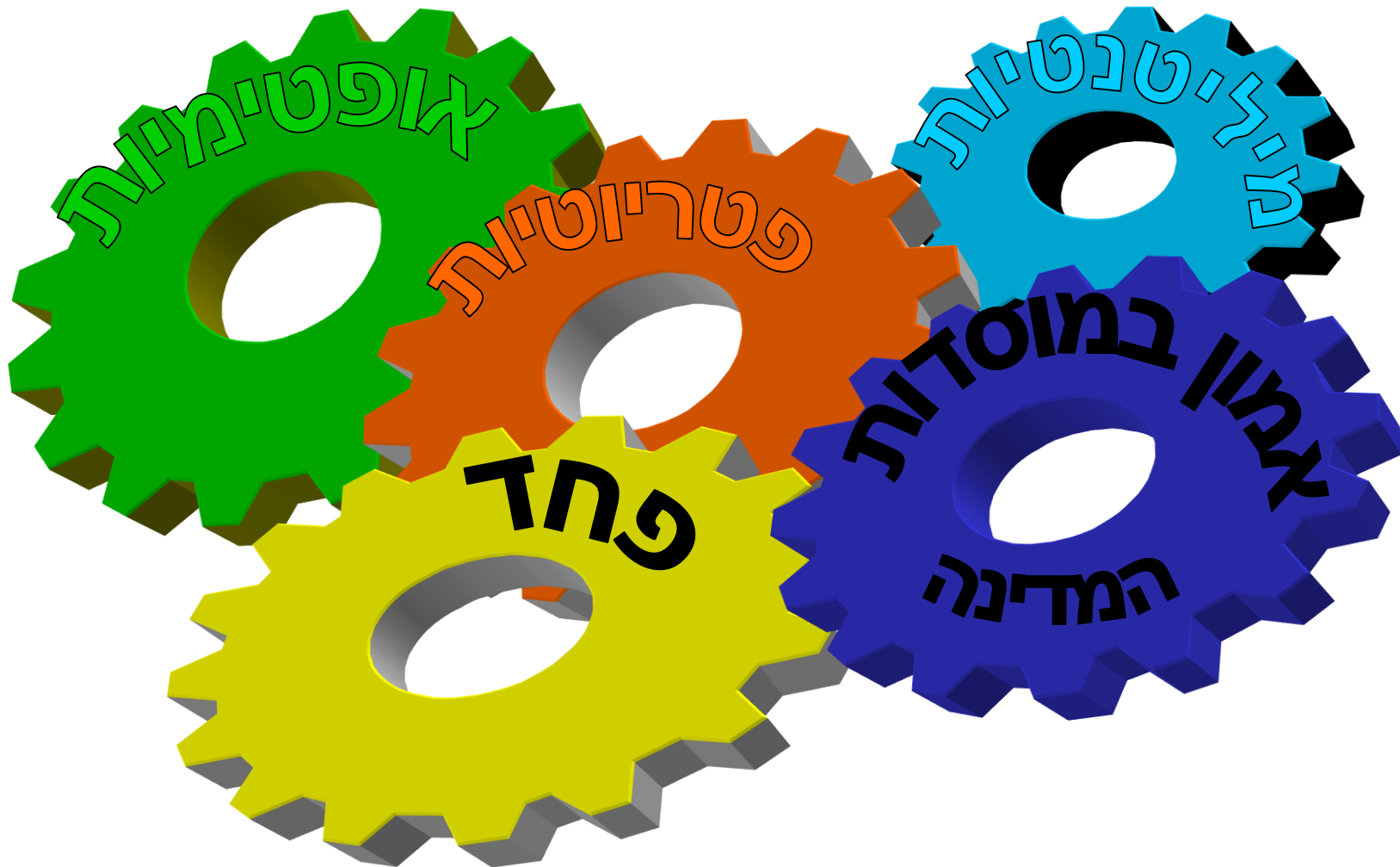
המרכיב החברתי של החוסן הלאומי: רקע

חוסן (Resilience) הוא מושג פסיכולוגי המשקף את היכולת של אובייקט נתון לעמוד אל מול לחץ\אתגר ולהפגין גמישות מספיקה על מנת לא להישבר ולחזור בסיום התהליך לתצורתו המקורית. בהשאלה, המושג "חוסן לאומי" מתאר את היכולת של פרטים בחברה הנתונה בקונפליקט מתמשך לשמר יציבות מבחינת התפיסות והאמונות הבסיסיות, אשר בונות יחדיו את המרקם החברתי הקולקטיבי שלהם.

מדידת הבסיס החברתי של החוסן הלאומי

כל ההיגדים נמדדו על סקאלה

הנעה בין 1 (אינני מסכים כלל) ל 6 (מסכים לחלוטין)

המרכיב החברתי של החוסן הלאומי:

רקע (המשך)

השנה: הוספנו שאלות לסקר, שעניינן מימדים ערכיים של המדדים אותם אנו בודקים במהלך השנים –

- מידת התמיכה בתהליכי השלום, וכן מידת ההערכה כלפי פעילות הממשלה בתחום זה.**
- מקומו של צה"ל בחברה הישראלית – מוסריותו והמידה בה הוא מנחיל בה שוויוניות.**

כמו כן נתנו את הדעת, בעת עריכת הנתונים, לשתי אוכלוסיות אשר מצויות בטווח המדידות הקבוע –

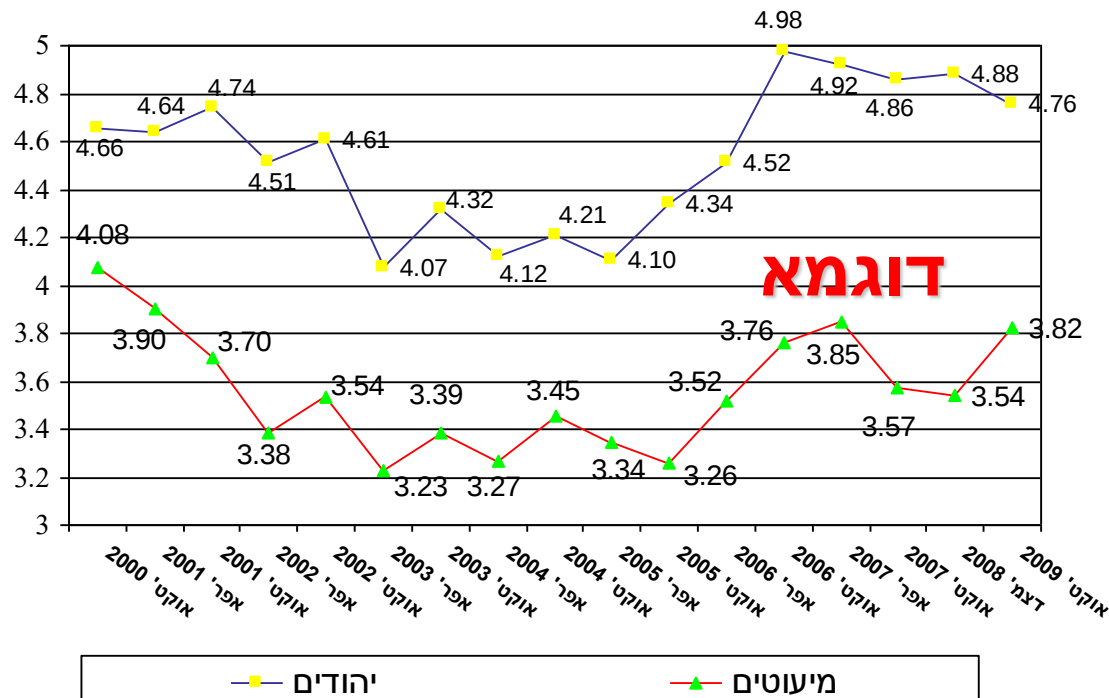
- המתנחלים, לקראת הכרעות מדיניות אפשריות בזמן הקרוב.**
- הדרוזים, בעיקר ביחס למיעוטים אחרים ולאוכלוסייה היהודית.**

מסגרת פרויקט מדד החוסן הלאומי

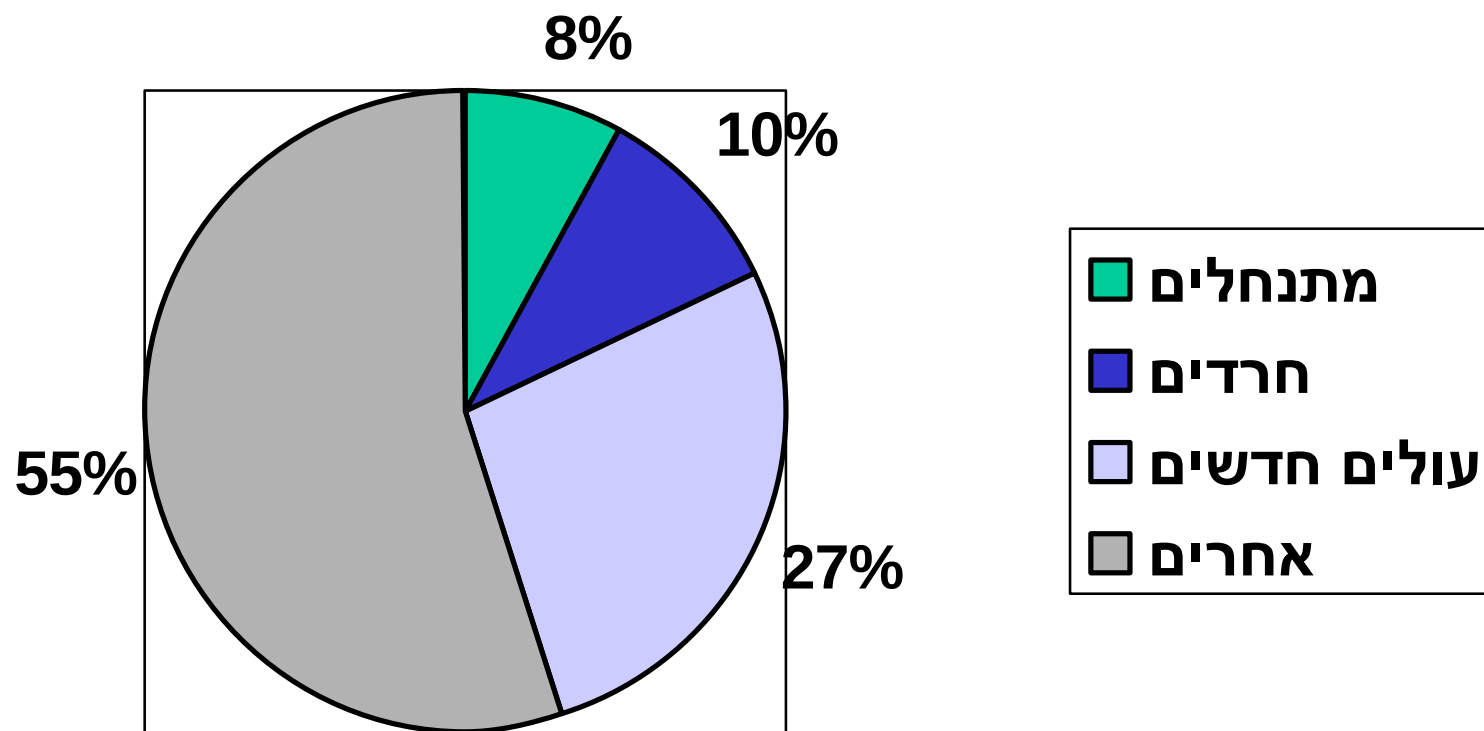
• סקר חצי שנתי, רחב היקף בקרב מדגם מייצג של כלל האוכלוסייה בישראל.

• 18 נקודות זמן מאוקטובר 2000 ועד אוקטובר 2010

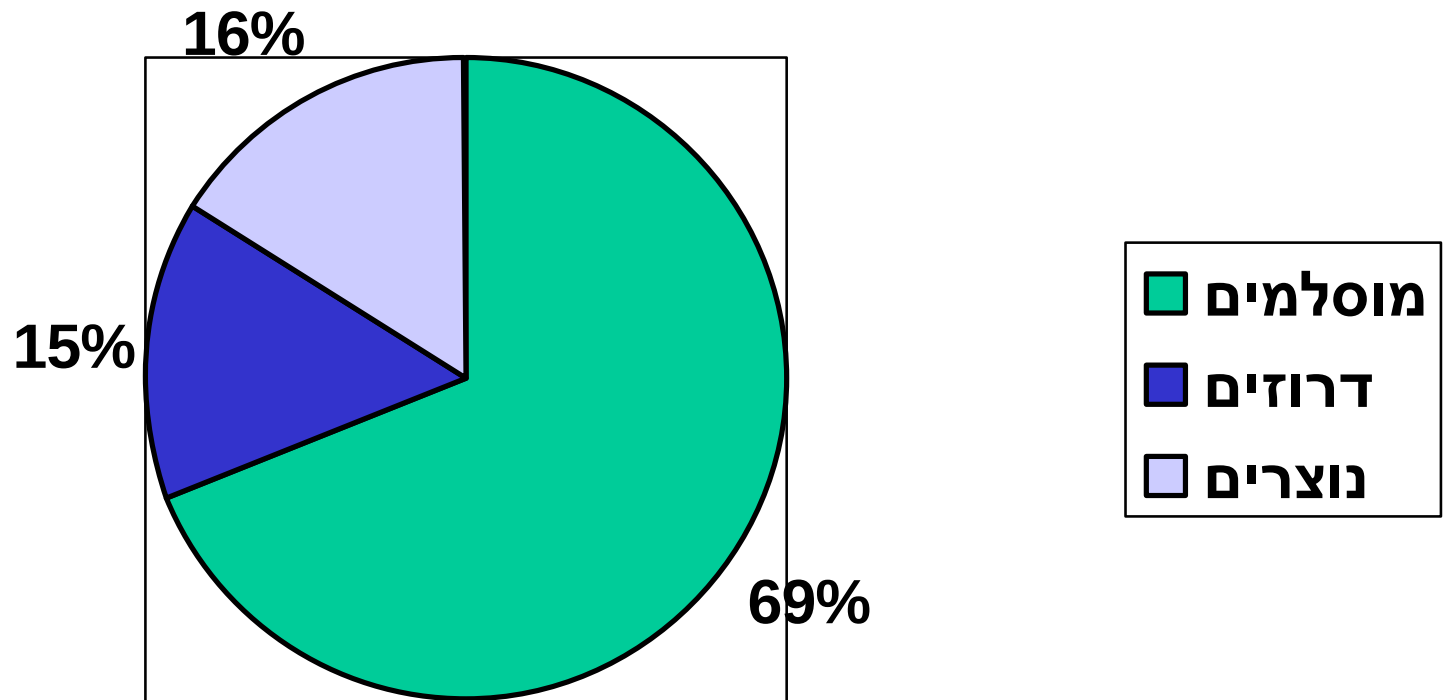
• בכל נקודת זמן כ- 2000 נשאלים יהודים (80%) וערבים (20%).

אוכלוסיית המדגם: יהודים

אוכלוסיית המדגם: מיעוטים

מסקנות כלליות

מדד	פחד	אופטימיות	אמון	פטריוטיות	מיליטנטיות
מגמות בעשור הקודם	מעורבות				
תוצאות סקר נוכחי	מעורבות				
נמדדה ירידה בשלושה מתוך חמשת מדדי החוסן, כאשר מדד הפטריוטיות הגיע לשפל של כל המדידות עד כה!					

מסקנות כלליות נוספות

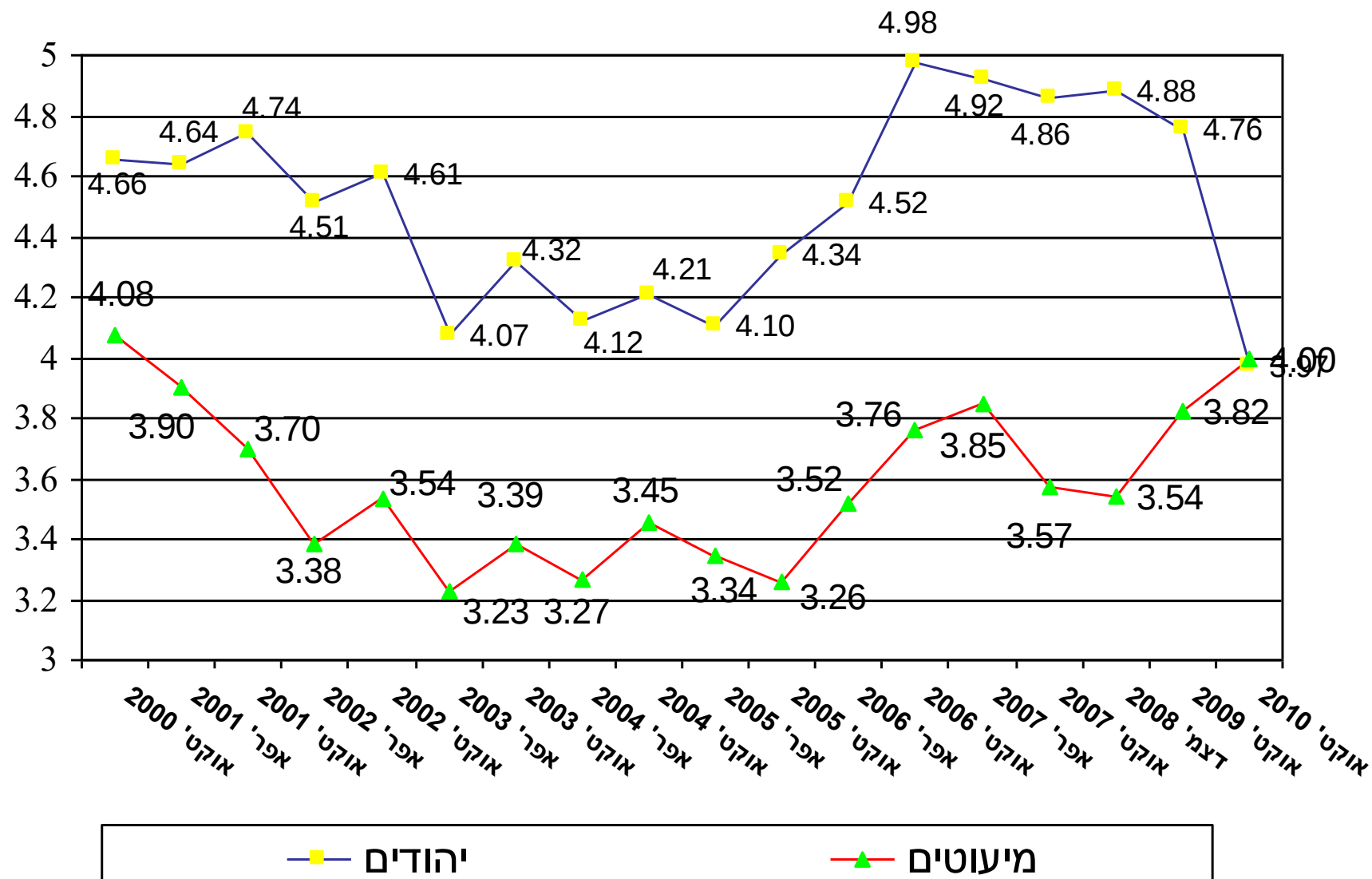
פחד:

מדדי הפחד מלמדים על תפיסות ביטחון שונות בין יהודים למיעוטים בכל הנוגע לאפשרות של התקפה מצד מדינת אויב על ישראל. יחד עם זאת, בתוך המגמות הסותרות, המדדים בשתי האוכלוסיות מאד מתקרבים השנה בערכיהם אלה לאלה.

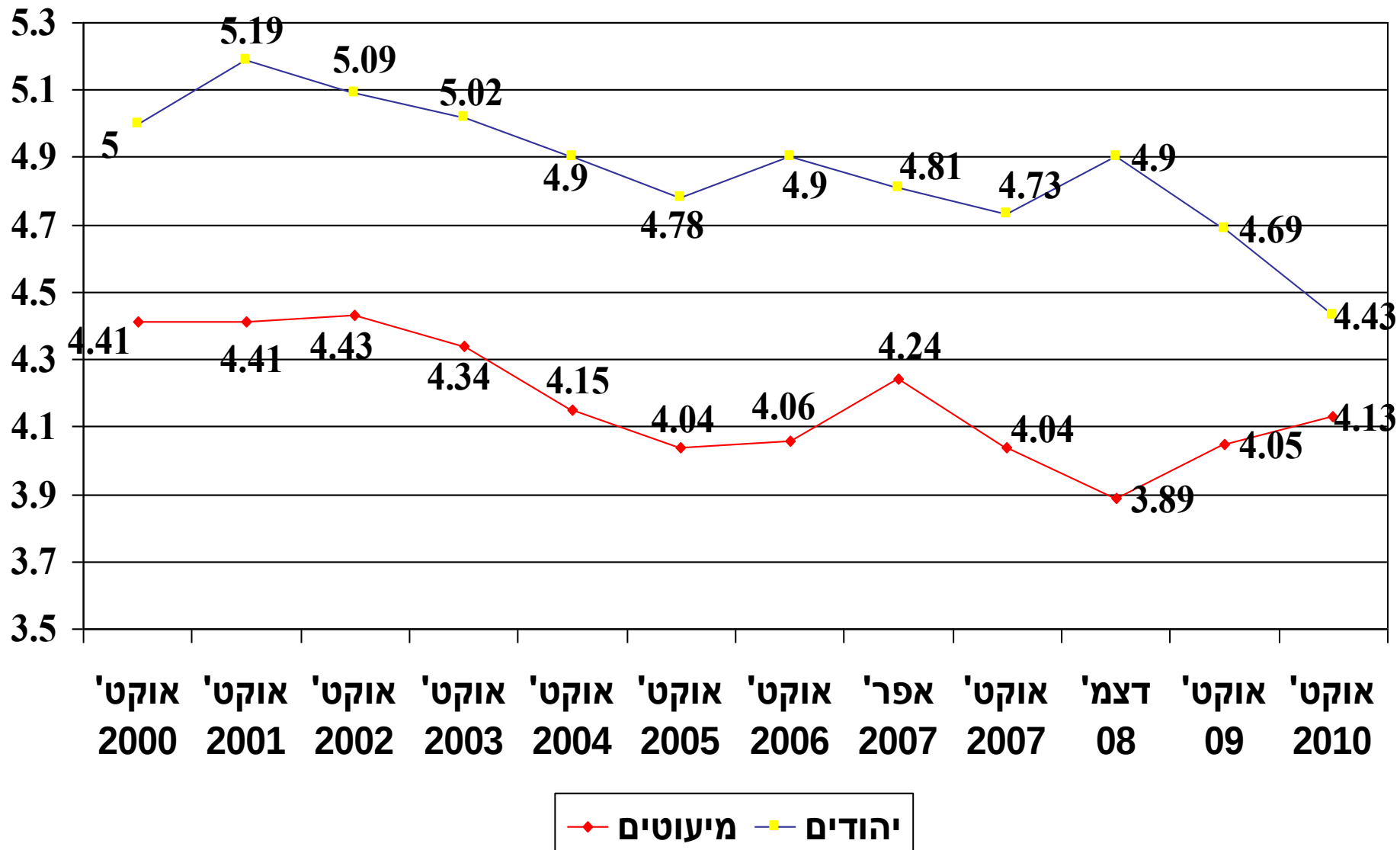
אמון במוסדות:

נמשכת מגמה של עלייה ברמת האמון במוסדות פוליטיים בקרב כלל האוכלוסייה, למעט ירידה משמעותית ביותר בקרב המתנחלים. קיומו של אמון גבוה בצדקת דרכה של המדינה לצד הערכה נמוכה של מאמצי הממשלה להגיע לשלום ניתן להסבר על ידי התמיכה הלא גבוהה בתהליכי השלום.

פחד מפני התקפה של מדינת אויב על ישראל

פחד מטרור – יהודים ומיעוטים

מסקנות לגבי מדד הפחד

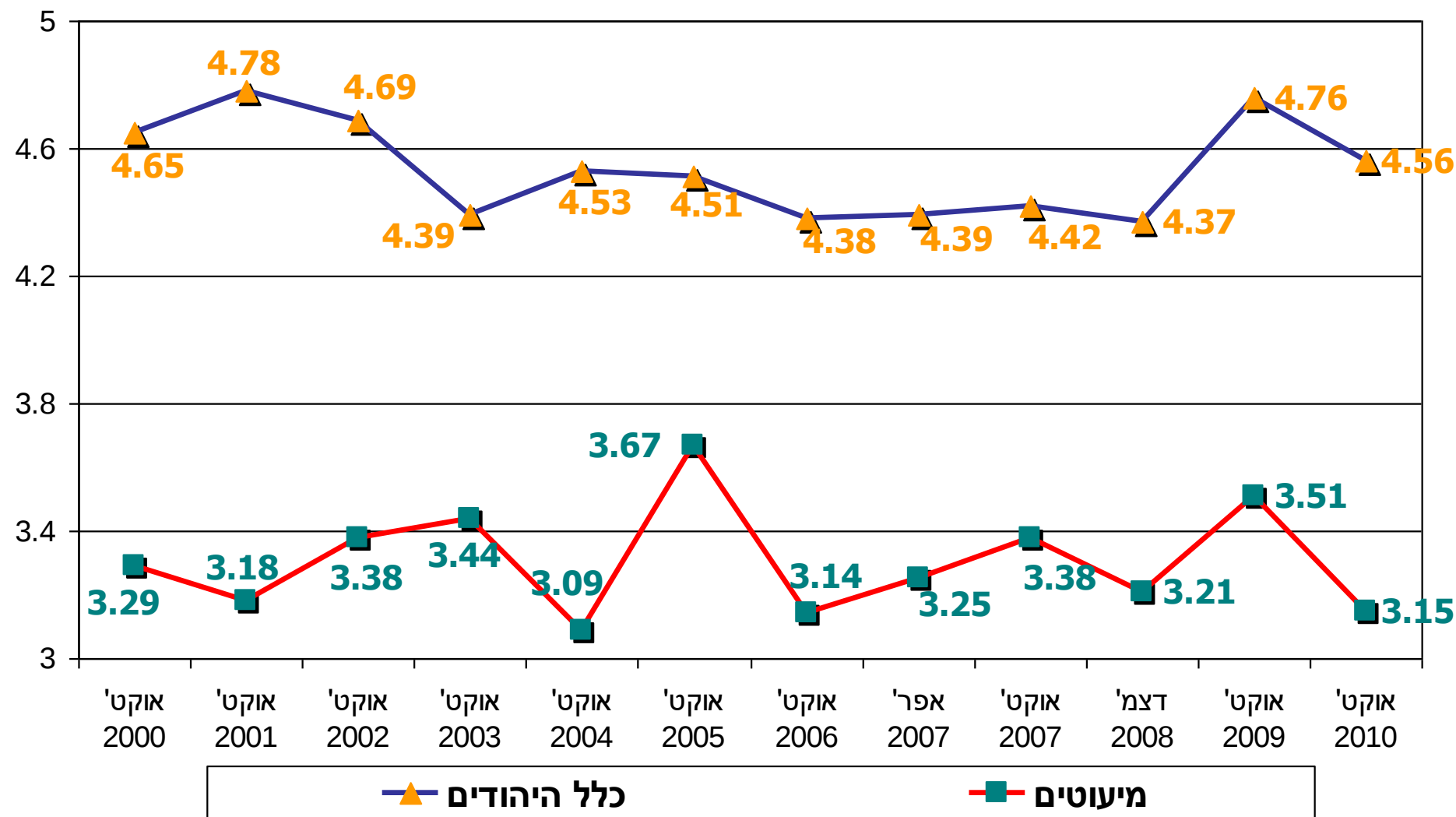
פחד מפני התקפה של מדינת אויב:

בקרב החברה היהודית ניכרת ירידה תלולה ביותר ברמת הפחד. נתון זה מעיד על המשך מגמה קיימת בשנים האחרונות, וזאת על אף האיומים מצפון ומדרום המדווחים באופן שוטף בעיתונות. בקרב אוכלוסיית המיעוטים, לעומת זאת, מתקיימת בשנים האחרונות מגמה הפוכה של עלייה עקבית במדד הפחד. למעשה – במדידה הנוכחית מדדי הפחד בשתי האוכלוסיות, המקיימים בשנים האחרונות מגמות הפוכות, כמעט שמשתווים.

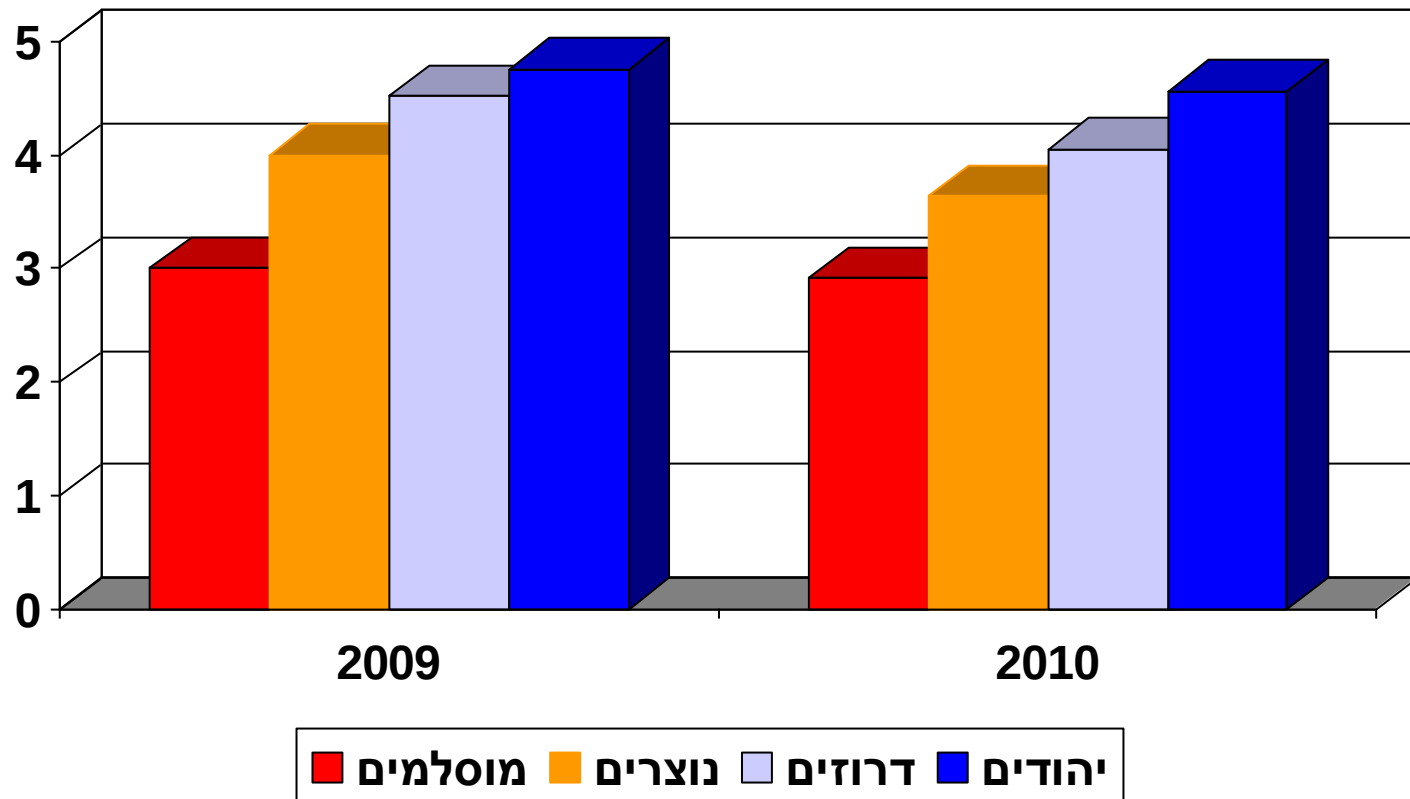
פחד מטרור:

גם כאן ממשיכות המגמות ההפוכות, כלומר – ירידה בפחד בקרב החברה היהודית ועלייה בפחד במגזר הערבי, ומתקרבות זו לזו.

אופטימיות לאומית – יהודים ומיעוטים

אופטימיות לאומית – מיעוטים על פי התפלגות דתית

מסקנות לגבי אופטימיות

בלימה במגמת השיפור במצב הרוח הלאומי:

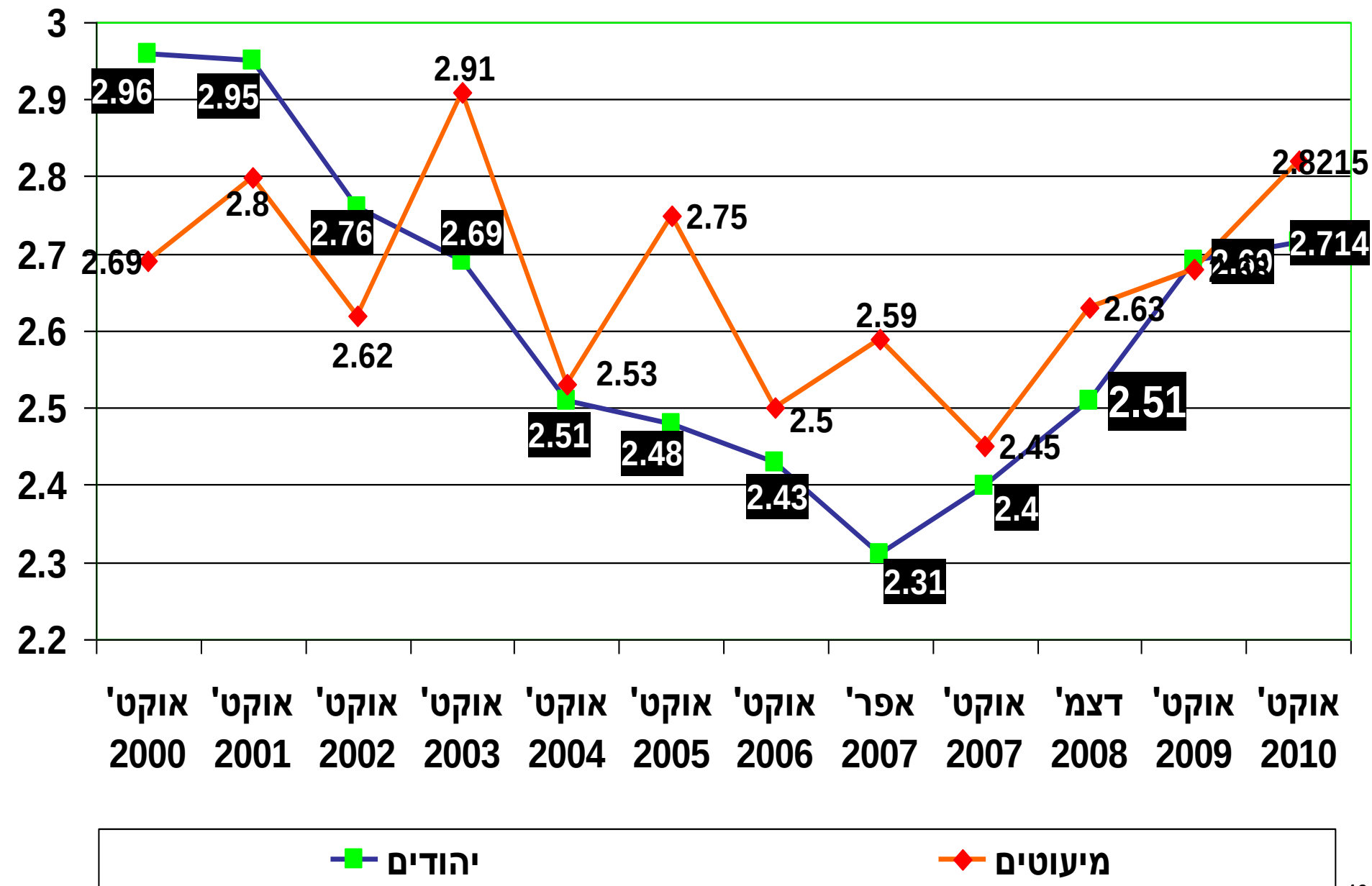
בעוד שהעשור הקודם התאפיין בעלייה של מידת האופטימיות, מגמה זו נשחקה בשנה החולפת בשתי הקבוצות.

במיוחד בולטת הירידה באופטימיות בקרב אוכלוסיית המיעוטים – שם היא מגיעה לאחת מנקודות השפל של כל תקופת המדידות.

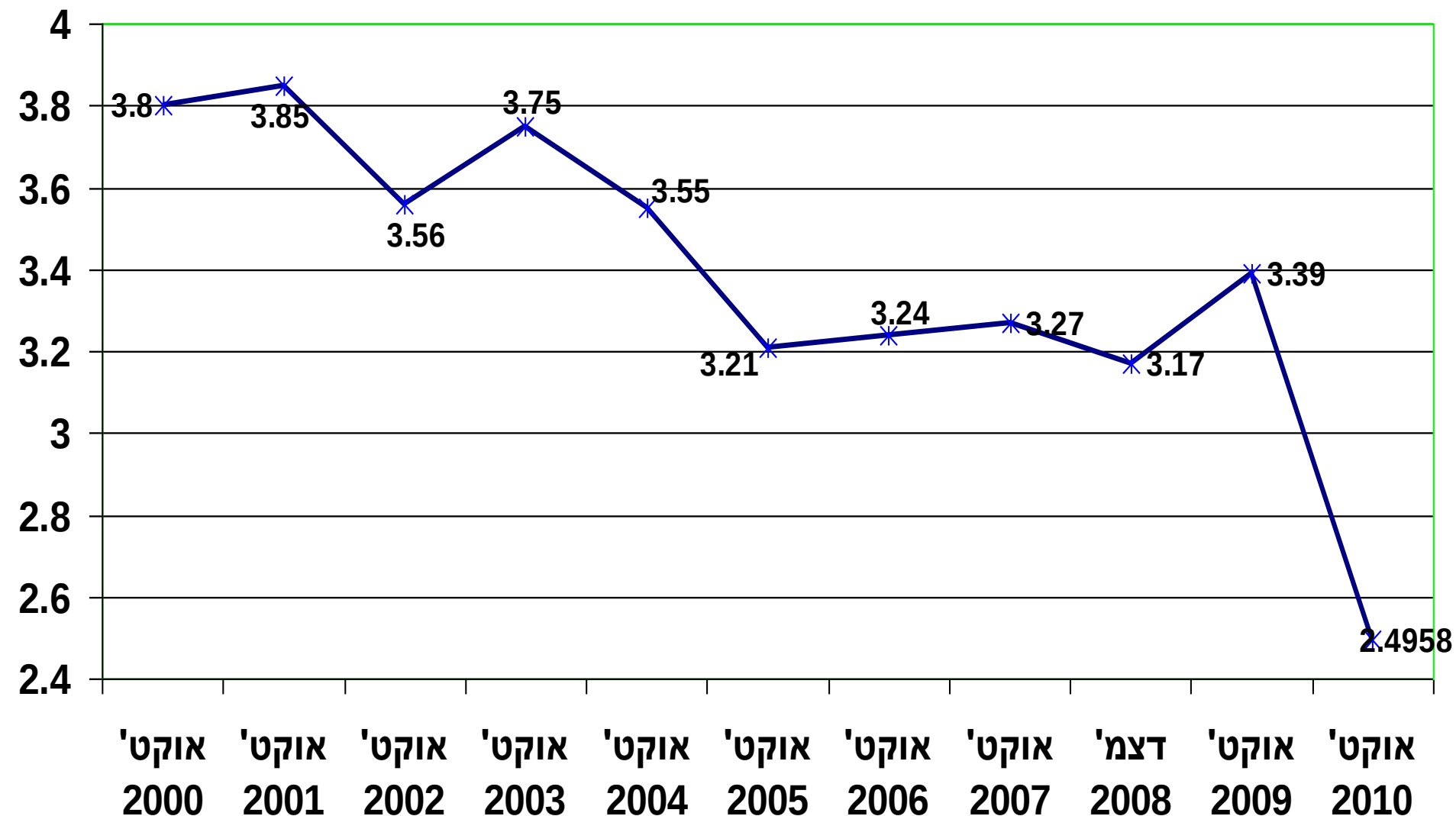
בדירוג האופטימיות היהודים הם הקבוצה האופטימית ביותר, והמוסלמים הם הפחות אופטימיים – בפער ניכר – בקרב המיעוטים.

הדרוזים הם הקבוצה הקרובה ביותר, באופטימיות, לחברה היהודית.

אמון במוסדות פוליטיים – יהודים ומיעוטים

אמון במוסדות המדינה – מתנחלים

—*— אמון במוסדות

מסקנות לגבי אמון פוליטי

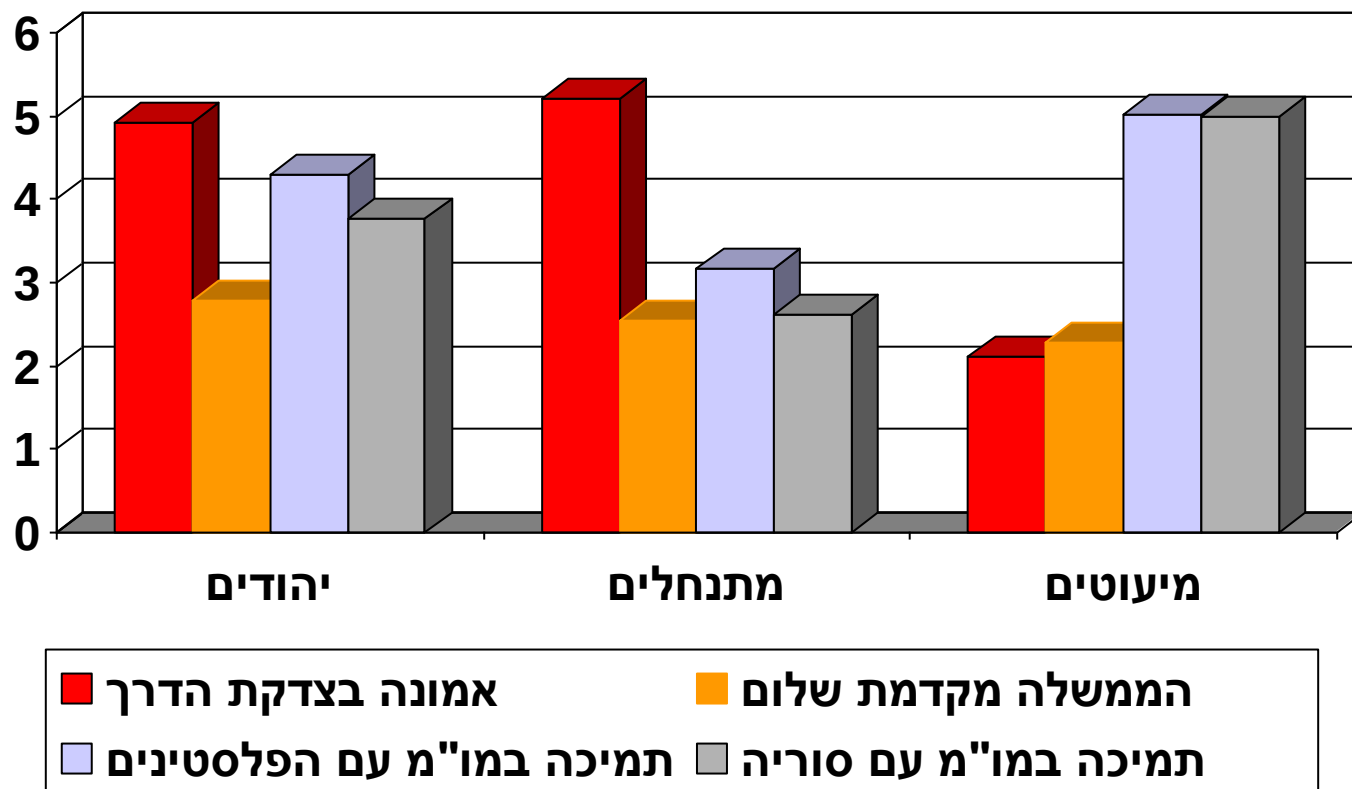
אמון במוסדות הפוליטיים:

בקרב שתי הקבוצות, החברה היהודית ואוכלוסיית המיעוטים, נמשכת מגמת העלייה ברמת האמון, אם כי בדומה לשנים האחרונות נשמר פער שבו המיעוטים מגלים רמת אמון גבוהה יותר.

בקרב המתנחלים חלה ירידה חדה ומשמעותית באמון הפוליטי. יש לזכור שהמדידה הקודמת נערכה לפני הקפאת הבנייה, והמדידה הנוכחית נערכה על רקע הדיונים באפשרות להקפאה נוספת.

חשיבותו של האמון הפוליטי לתרבות הפוליטית הדמוקרטית מחייבת מבט מעמיק יותר אל עומק הסוגיות הפוליטיות המרכזיות העומדות על הפרק, קרי – תהליך השלום ופעילותה של הממשלה לקידומו:

אמון פוליטי בהתייחס לתהליך השלום

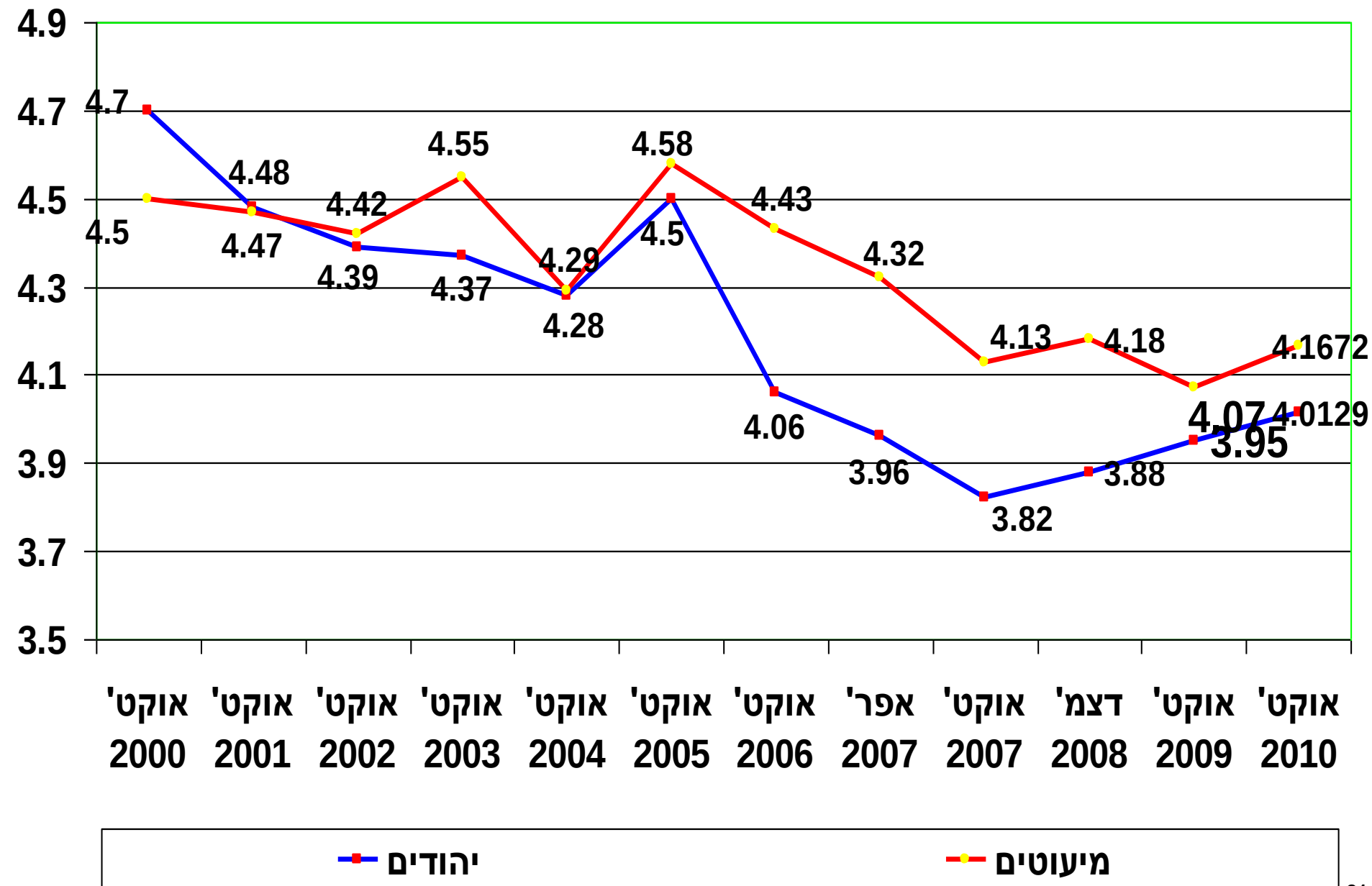

מסקנות לגבי האמון פוליטי בהקשר לסוגיות המדיניות

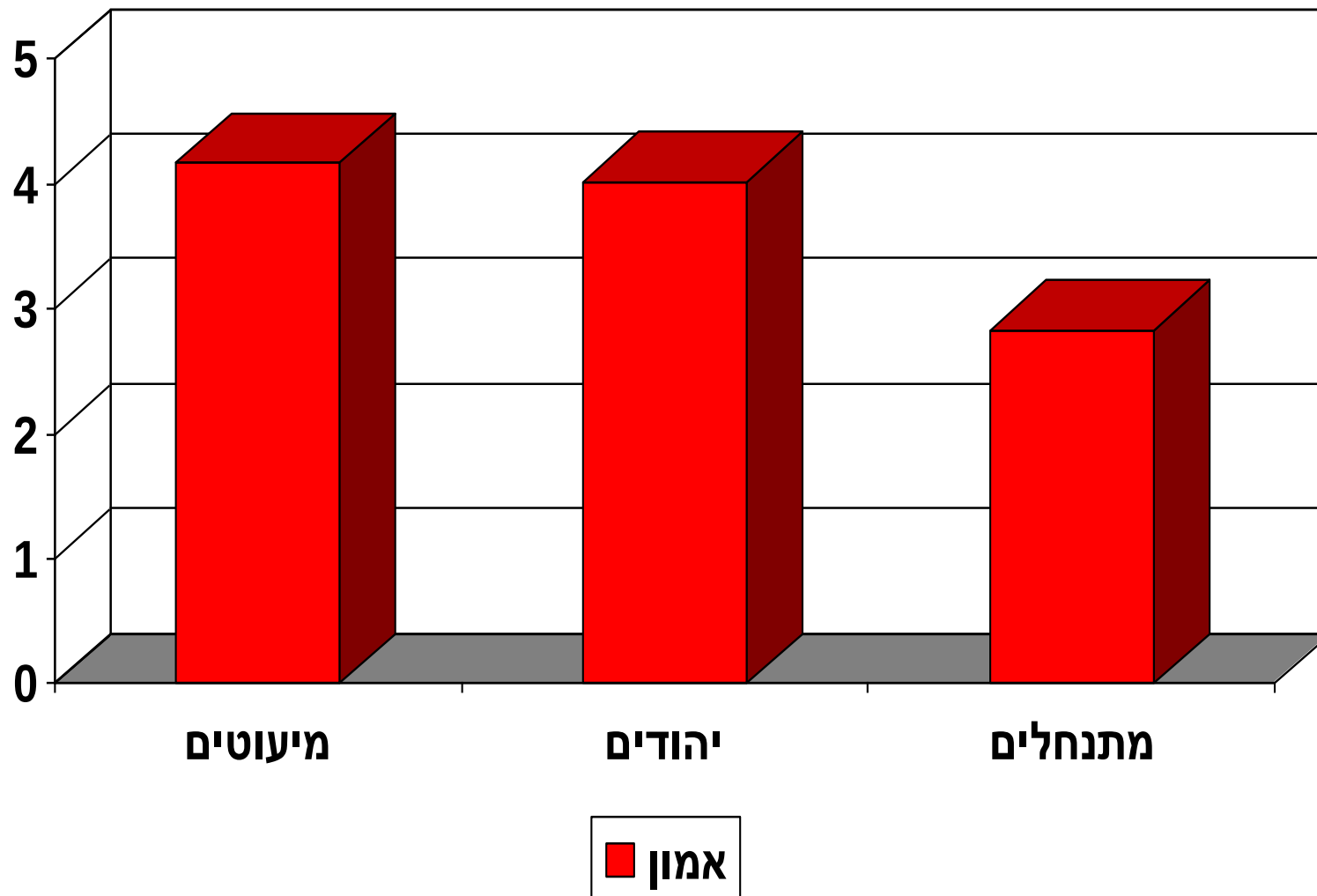
בחברה היהודית בולט פער בין אמונה גבוהה בצדקת הדרך ובין הערכה נמוכה כלפי מאמצי השלום של הממשלה. בקרב המתנחלים פער זה הוא גבוה במיוחד. ייתכן שההסבר לפער זה נובע מתמיכה לא גבוהה בתהליך השלום.

בקרב המיעוטים, לעומת זאת, האמונה בצדקת הדרך – כמו גם הערכת מאמצי השלום של הממשלה – שניהם נמוכים, אך התמיכה בתהליכי השלום גבוהה לאין ערוך מאשר בקרב האוכלוסייה היהודית.

אמון בביהמ"ש העליון – יהודים ומיעוטים

אמון בבית המשפט העליון

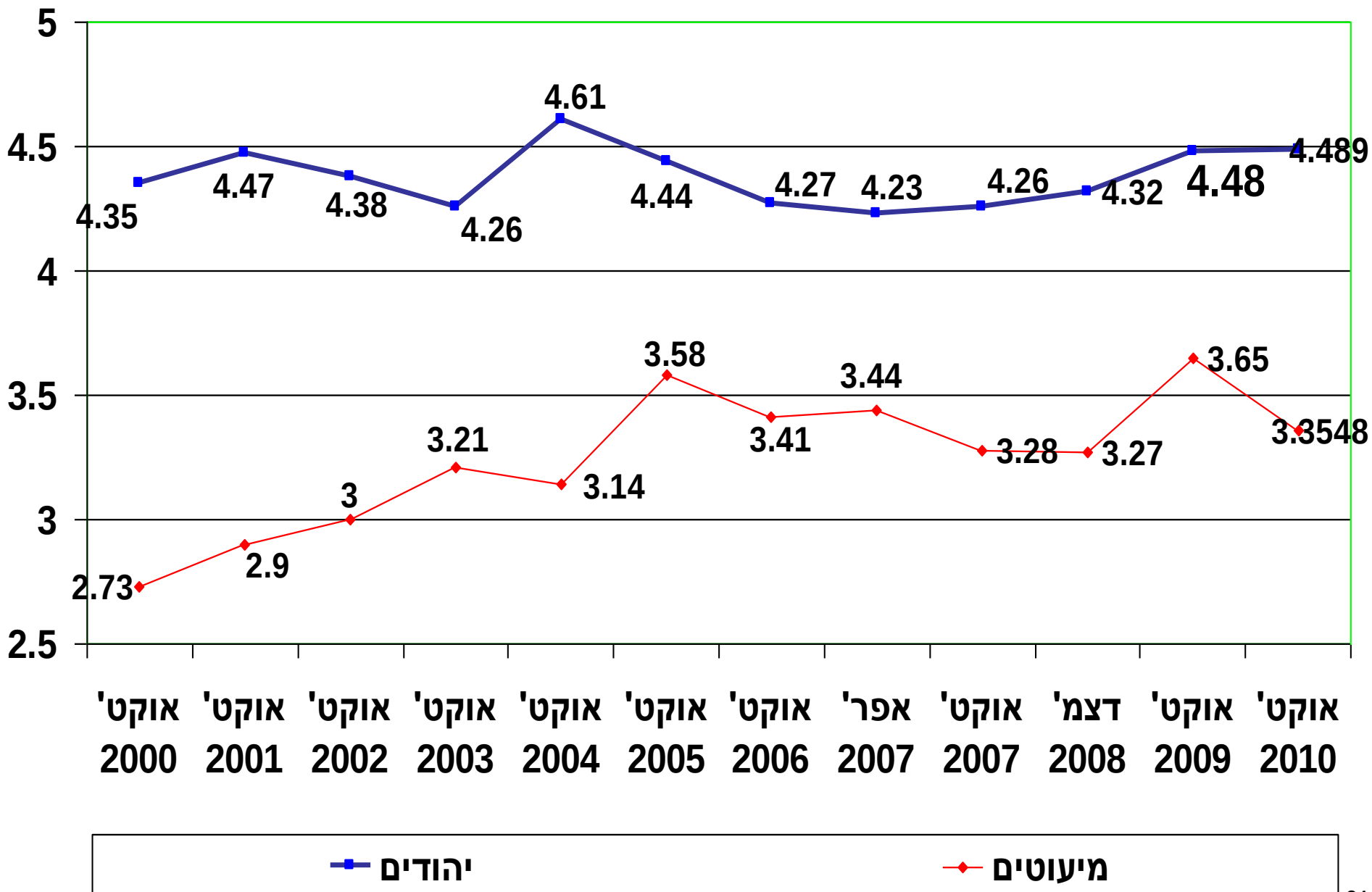

מסקנות לגבי האמון בבית המשפט העליון

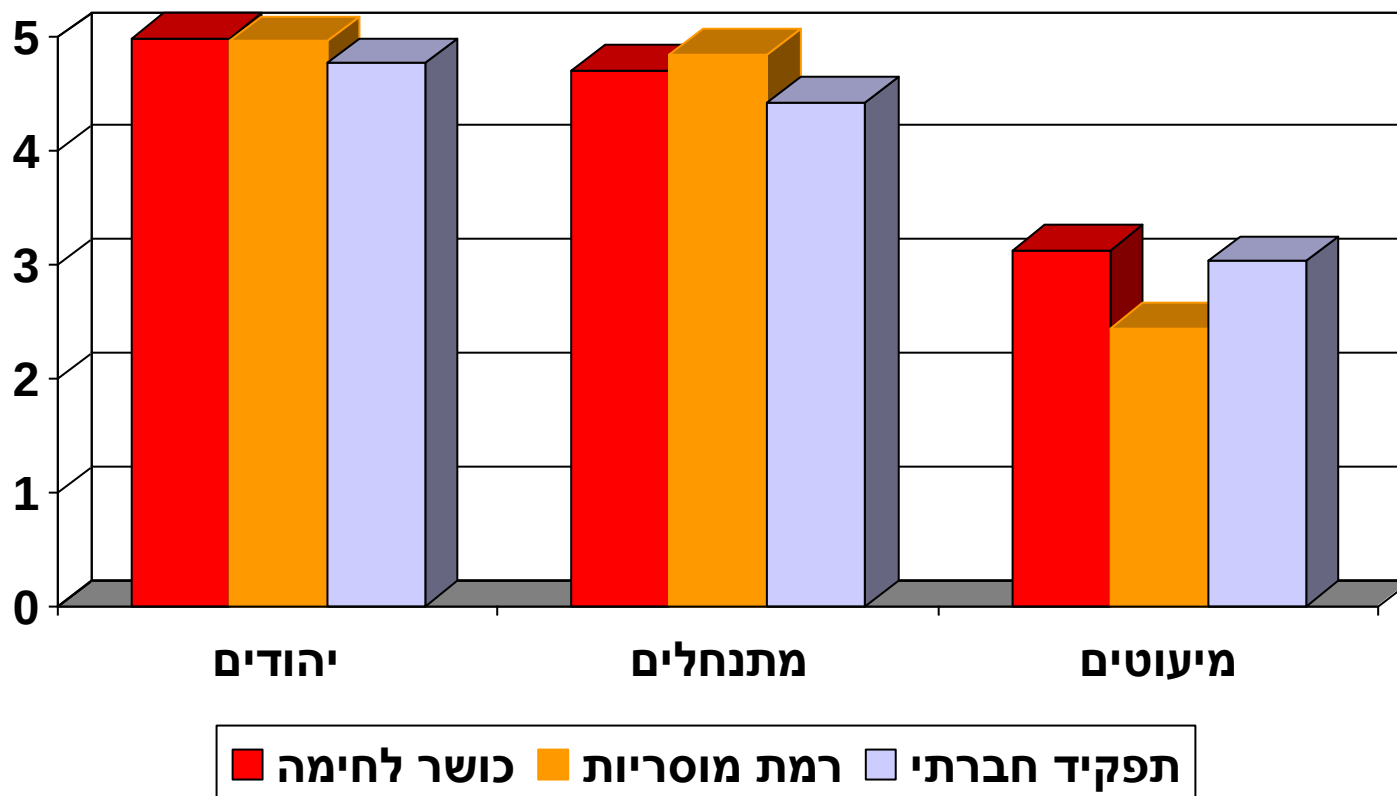
מגמת העלייה באמון בבית המשפט העליון נמשכת הן בקרב היהודים והן בקרב המיעוטים, אם כי נשמר פער קבוע על פיו למיעוטים יש אמון גבוה יותר בבית המשפט מאשר ליהודים.

בקרב אוכלוסיית המתנחלים שוררת רמת אמון נמוכה באופן משמעותי בהשוואה לשאר הקבוצות בחברה!

אמון במוסדות הביטחון – יהודים ומיעוטים

היחס לצבא – תפקודו, מוסריותו ומקומו החברתי

מסקנות לגבי אמון במוסדות הביטחון

אמון במוסדות הביטחון:

ככלל, הפער בין שתי הקבוצות נשמר, אם כי הירידה באמון בקרב המיעוטים חדה מזו שהסתמנה במדידה האחרונה בקרב היהודים.

אמון בצבא:

השנה נמדד לראשונה האמון בצבא בשלושה תחומים שונים:

- מימד פונקציונלי – כושרו של הצבא להילחם
- מימד ערכי – מידת המוסריות שלו
- מימד ערכי – מקומו החברתי ותרומתו לשוויוניות בחברה

מסקנות לגבי אמון במוסדות הביטחון (המשך)

אמון בצבא (המשך):

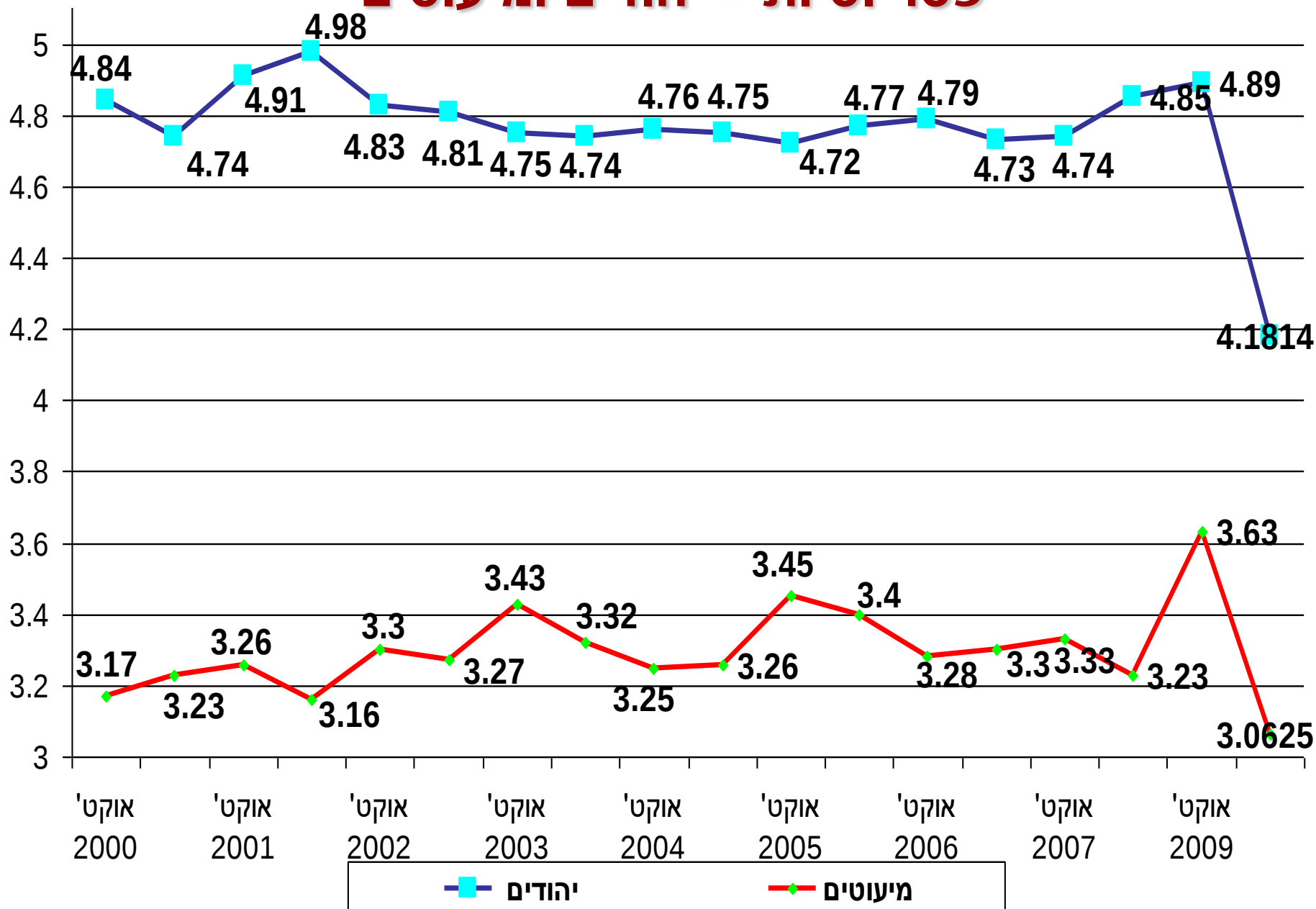
באוכלוסייה היהודית מסתמן שרמת המוסריות של צה"ל מוערכת מעט יותר מאשר כושרו להילחם, אם כי תוצאות שני המדדים הן גבוהות יחסית. תפקידו החברתי של הצבא מוערך פחות.

בקרב המתנחלים פערים אלו בולטים יותר מאשר בשאר החברה!

באוכלוסיית המיעוטים, לעומת זאת, כושר הצבאי של צה"ל הוא המוביל, ורמת מוסריותו היא הנמוכה ביותר.

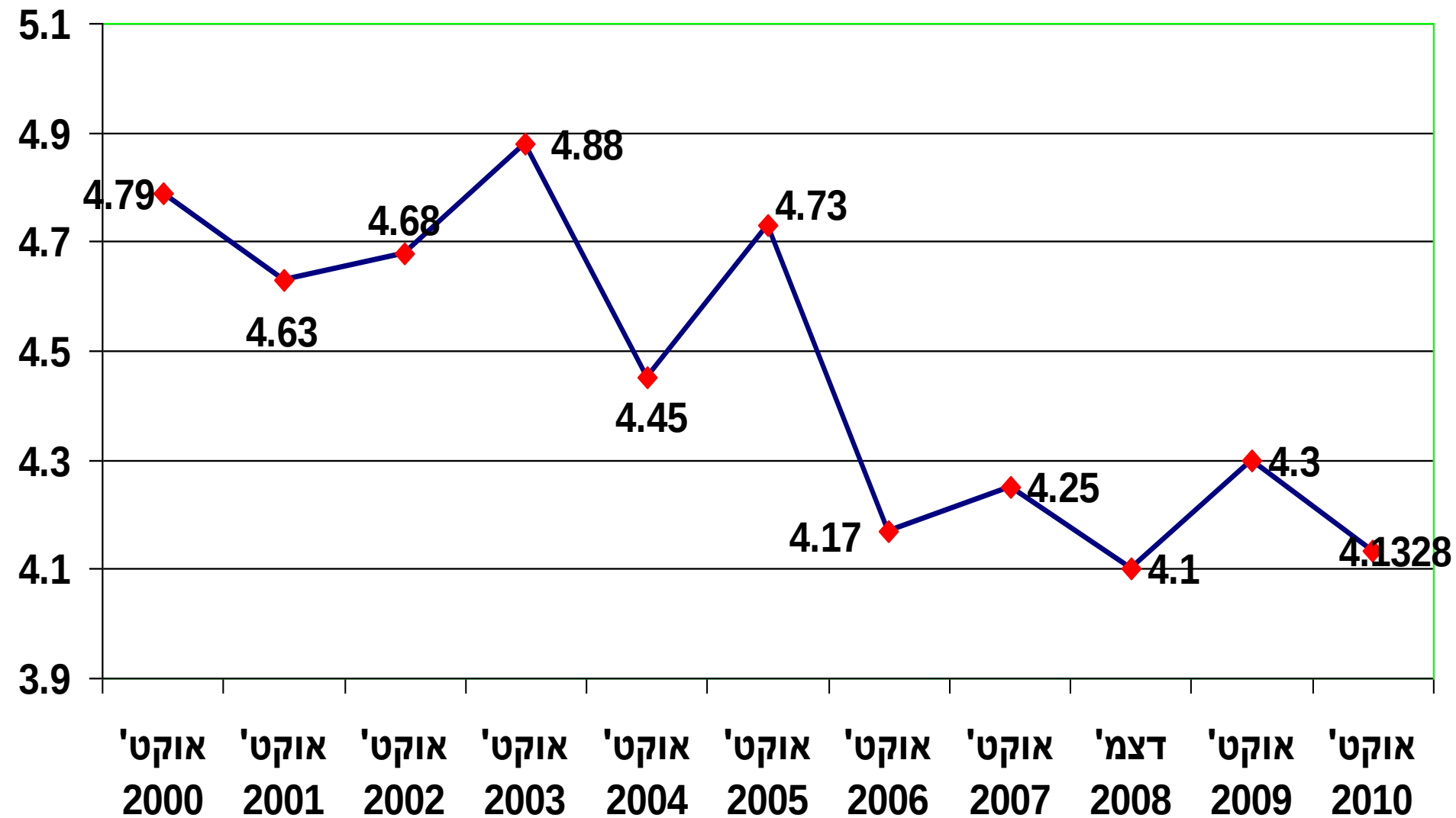
ייתכן שפערים אלו משקפים את ההבדלים האידיאולוגיים ביחס למטרות פעילותו של צה"ל, השוררים בין יהודים לערבים.

פטריות – יהודים ומיעוטים

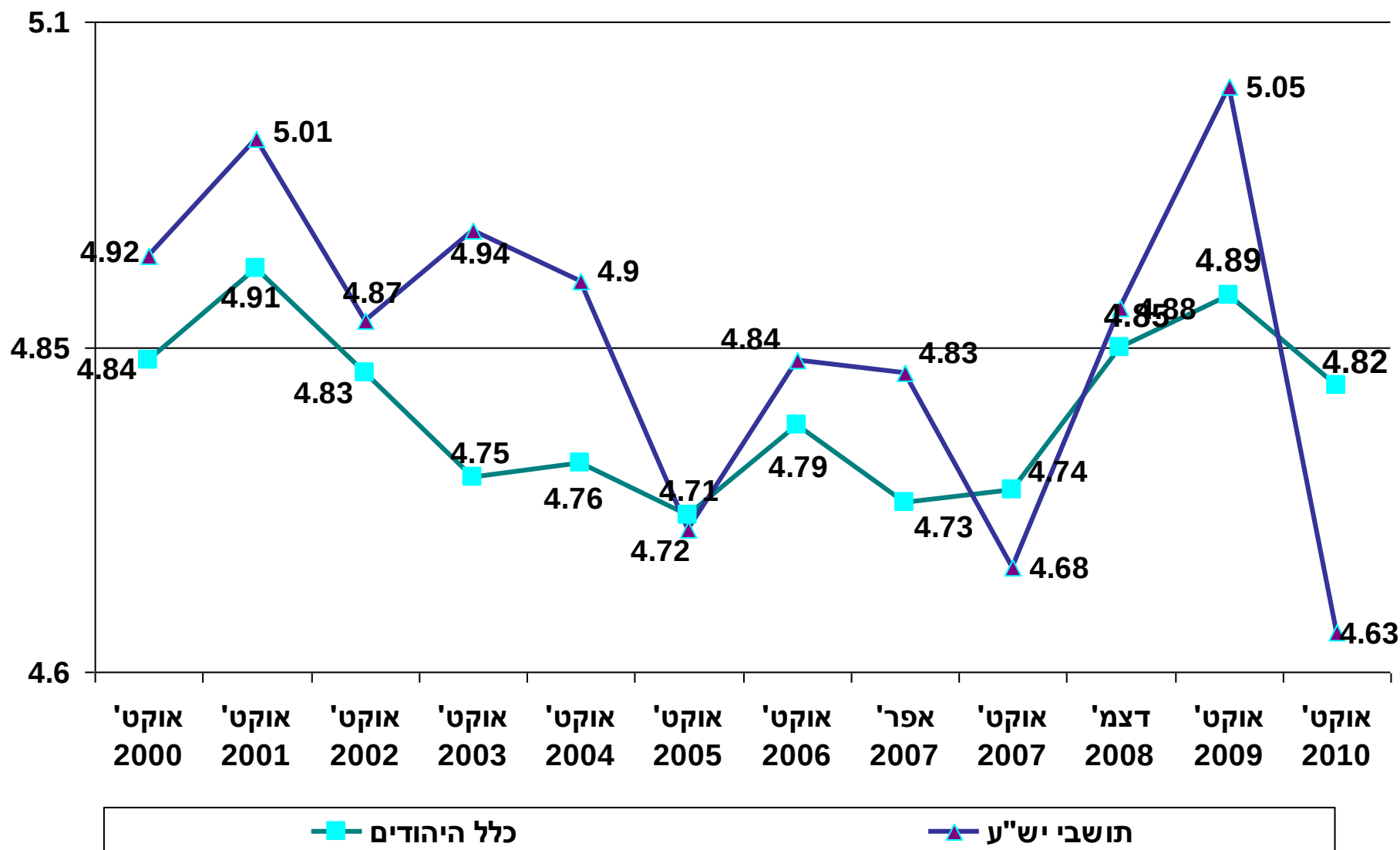

פטריוטיות – דרוזים

"אני אוהב את ישראל וגאה בה"

פטריוטיות – מתנחלים מול כלל היהודי

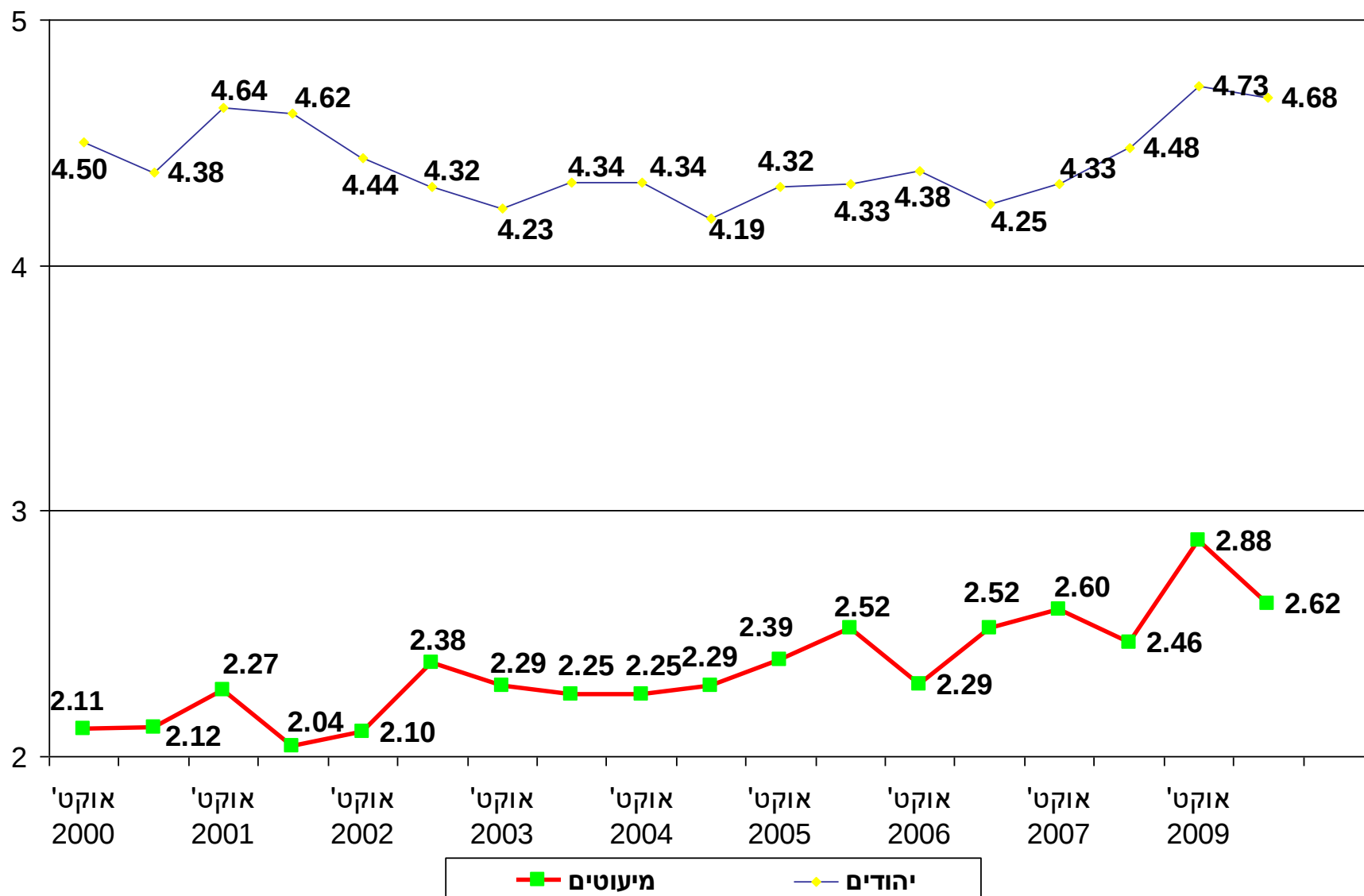
מסקנות לגבי פטריוטיות

גם בקרב היהודים וגם בקרב המיעוטים חלה ירידה משמעותית במדד הפטריוטיות, ובשני המקרים היא הגיעה לנקודת השפל הנמוכה בכל המדידות שנערכו עד כה.

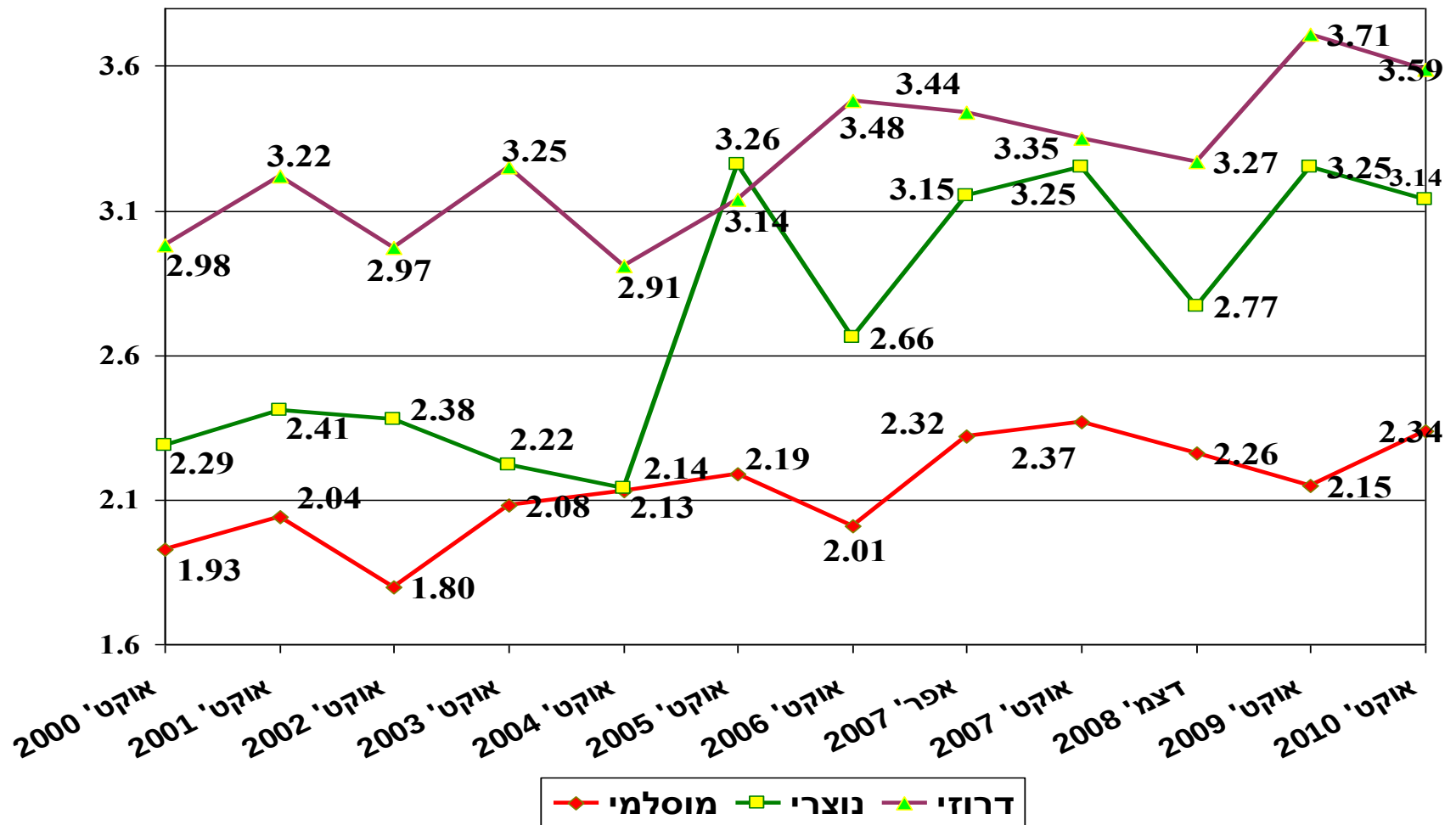
בקרב הדרוזים, למרות התנודתיות, המגמה הכללית המסתמנת היא של ירידה בפטריוטיות, והמדידה האחרונה ממחישה זאת.

בקרב המתנחלים נרשמה ירידה משמעותית ביותר בפטריוטיות, והמדידה הגיעה לשפל עוד יותר נמוך מאשר במדידת 2005 (אחרי ההתנתקות) ובמדידת 2007 (אחרי וועידת אנאפוליס).

מיליטנטיות (תמיכה בפעולות צבאיות)

מיליטנטיות (תמיכה בפעולות של צה"ל) מיעוטים על פי דת

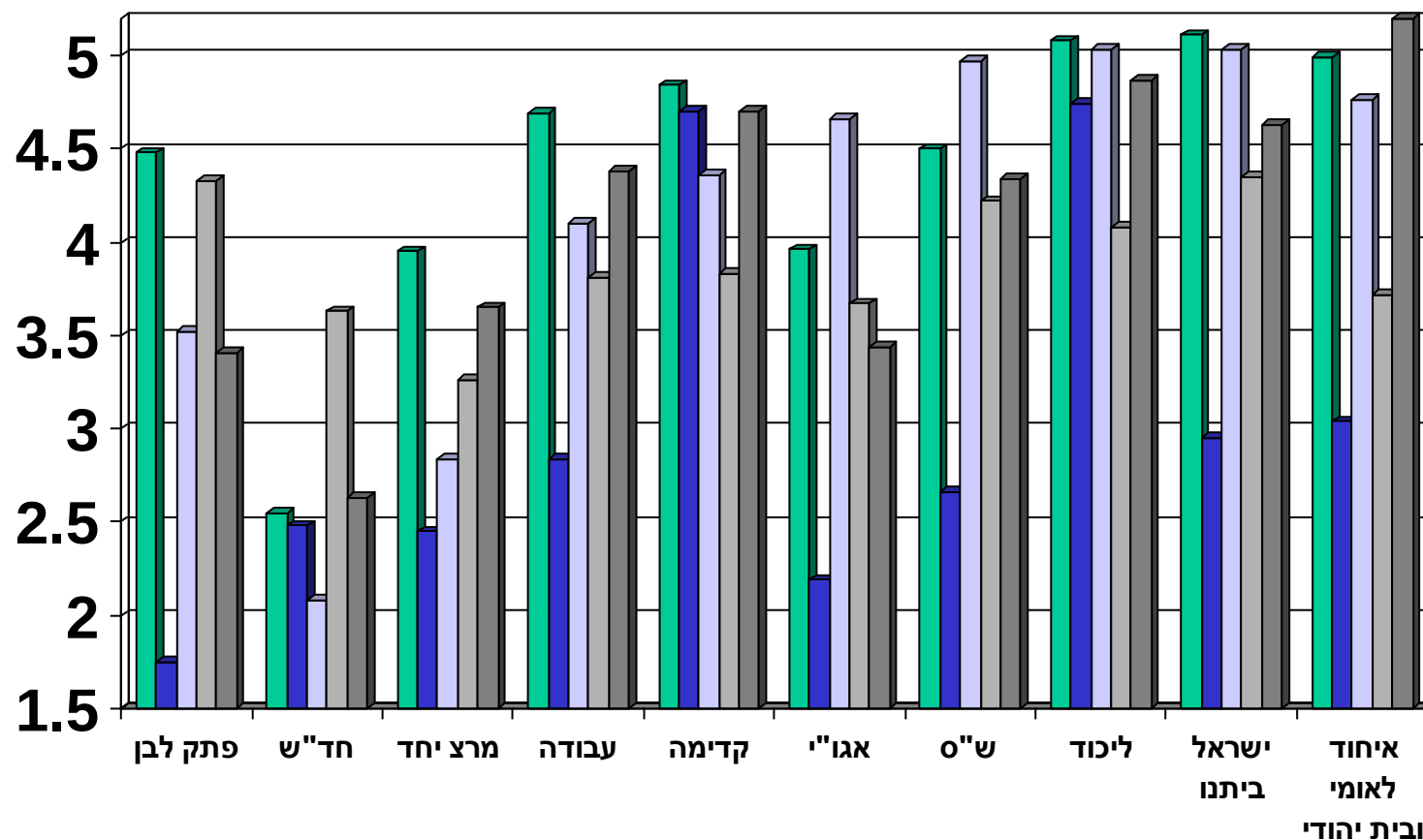
מסקנות לגבי מיליטנטיות

בשתי הקבוצות, היהודים והמיעוטים, חלה ירידה מסוימת במדד המיליטנטיות, והפער בין שתי הקבוצות נשמר.

גם הפערים בין הקבוצות השונות בתוך אוכלוסיית המיעוטים נשמרים: הדרוזים הם המיליטנטיים ביותר, הנוצרים מעט מאחור, והמוסלמים הם במקום האחרון בפער ניכר.

יחד עם זאת, בקרב האוכלוסייה המוסלמית נמדדה דווקא עלייה מסוימת ברמת המיליטנטיות.

התפלגות פוליטית של מרכיבי החוסן

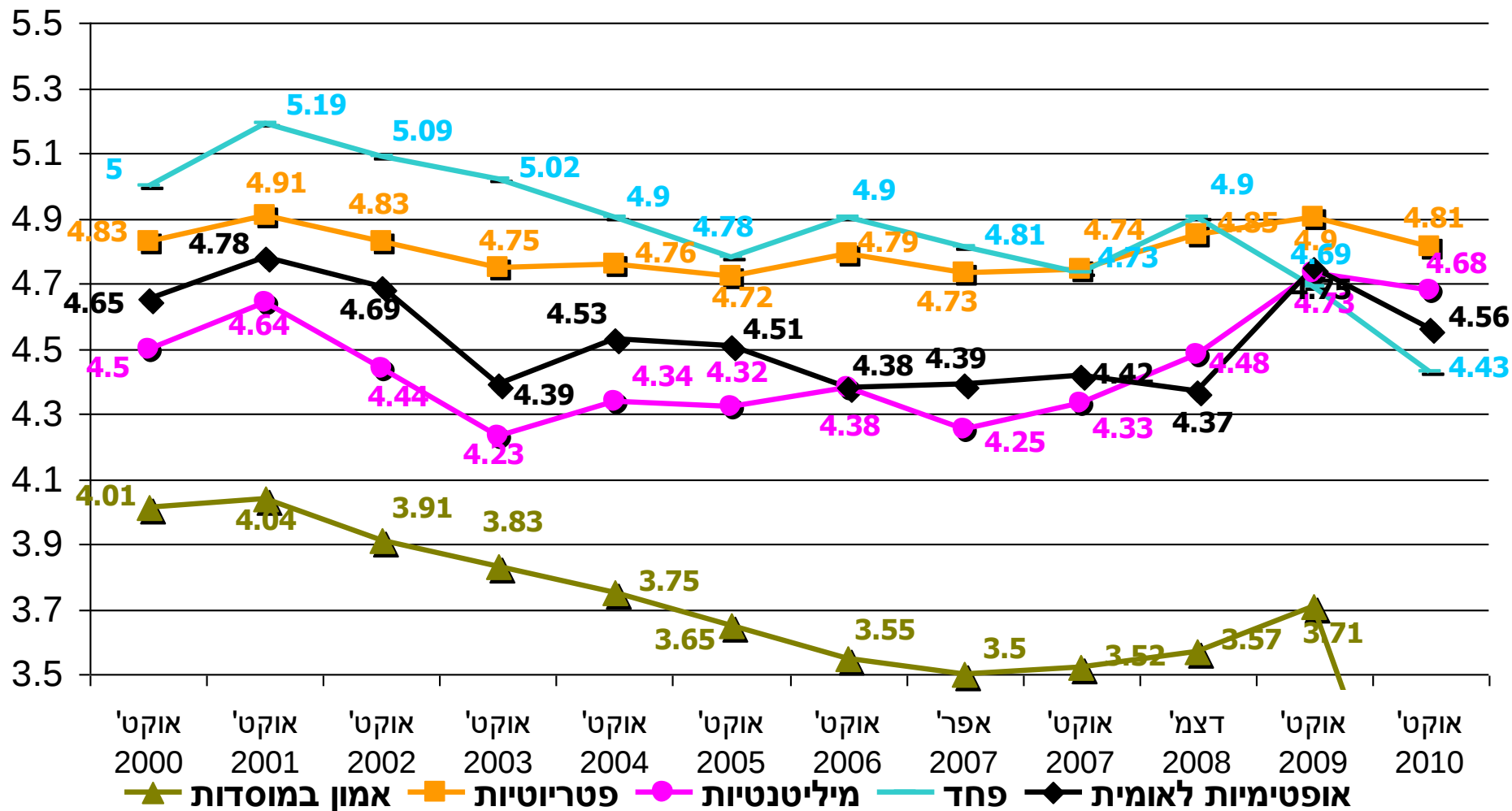
■ פטריטיות
 ■ אמון במוסדות
 ■ מיליטנטיות
 ■ פחד
 ■ אופטימיות

מסקנות לגבי ההתפלגות הפוליטית

אחת התופעות הבולטות היא שמצביעיהן של כמה מן המפלגות המרכיבות את הקואליציה השלטונית מגלים דווקא אמון נמוך יחסית במוסדות המדינה (הבית היהודי, ישראל ביתנו, ש"ס, אגו"י, העבודה); מאידך – דווקא מצביעי מפלגת האופוזיציה הראשית (קדימה) מגלים אמון פוליטי ברמה גבוהה (בדומה למצביעי הליכוד).

את האמון הנמוך ביותר במוסדות המדינה מגלים מצביעי הפתק הלבן, וייתכן שיש בכך הסבר מהותי לדפוס הצבעתם.

מדדי החוסן הלאומי – אינדקסים משולבים יהודים

מדדי החוסן הלאומי – אינדקסים משולבים מיעוטים

